

Turbászli kultúra

A turbászli kultúra népessége a Kr. u. 5.-6. században a Belaja középső folyásának bal partján, a Szim és a Csermaszan folyók torkolata között élt. A kultúrát N. A. Mazsitov különítette el a novo-turbászli telep és Baskíria blagovescsenszki kerületének kurgántemetői alapján 1957-1958-ban.

A turbászli kultúra emlékeit erődítés nélküli települések (Novo-Turbászli, Ulukulevo, Kusnarenkovo és mások), gorogyiscsék (Ufa II.) és kurgántemetők (Novo-Turbászli, Gyezsnyevo és mások) képviselik. A turbászli törzsek letelepedve, folyók partján elhelyezkedő településeken éltek. Házaik négyszögletű, félig földbe vájt kunyhók voltak (5x5 vagy 6x6 méteresek). A földkunyhó középpontjában a tűzhely volt – mellette a tárológödör, amelynek falát olykor deszkával bélelték ki. Novo-Turbászli településén az egyik ilyen veremben megszenesedett tönkölybúza szemeket találtak. A leletek (háziállatok csontjai, őrlőkövek darabjai, vas sarlók, gabonamaradványok) arról tanúskodnak, hogy a turbászli népesség földművelő-állattenyésztő gazdálkodást folytatott. A turbászli temetkezési szertartásokra jellemző az alacsony földhányás/kurgán, amelybe 1-4 személyt temettek keskeny, mély, négyszögletű vagy ovális gödrökbe. A sírokba gyakran oldalfülkét ástak, amelybe egy tojás alakú nagy agyagedényt állítottak. A sír fölötti halmokban lócsontváz részeket találtak. A sírokban bronz, ezüst, ritkábban arany ékszereket (fülbevalókat, csüngőket, gyűrűket), üveg és borostyán gyöngyöket, csatokat és más övdíszeket találtak. A turbászli kultúra sírjaiból előkerült tárgyak: csatok, ékszerek, fibulák, láncra fűzhető arany csüngők, bizánci harcosokat ábrázoló bronz csat, agyagedények.

A turbászli népesség származása

A turbászli kultúra népének származása és etnikai hovatartozása napjainkig vitatott. A régészek ugor komponenseket látnak a kultúra emlékéanyagában, és az Urál előterébe Nyugat-Szibériából és délről érkezett ugorokhoz kapcsolják őket (V. F. Gening, R. D. Golgyina). Mások a turbászli népesség antropológusok által megállapított europid jellegére támaszkodva, valamint arra, hogy kultúrájuk sok eleme közös a kelet-európai sztyeppék nomádjainak kultúrájával, származásukat a kései alánokkal hozzák összefüggésbe. (A. H. Psenyicsnyuk, F. A. Szungatov.)

Je. P. Kazakov és B. A. Muratov a hionitákhoz (lásd <http://en.wikipedia.org/wiki/Xionites>) kapcsolja a turbászli lakosság régészeti kultúráját.

N. A. Mazsitov a baskirok legközelebbi őseinek tartja a turbászli kultúra népét.

A publikáció forrásai:

Генинг, В. Ф.: Так называемая „турбаслинская культура” в Башкирии // Новые археологические исследования на территории Урала. Ижевск, 1987.

Казаков, Е.П.: Коминтерновский II могильник в системе древностей эпохи тюркских каганатов//Культуры евразийских степей второй половины I тысячелетия н. э. Самара, 1998.

Мажитов, Н. А.: Курганный могильник в деревне Ново-Турбаслы // Башкирский археологический сборник. Уфа, 1959.

- Мажитов, Н. А.: Турбаслинская культура // Степи Евразии в эпоху средневековья. Москва, 1981.
- Муратов, Б. А.: Аланы, кавары и хиониты в этногенезе башкир // Урал-Алтай: через века в будущее: Материалы Всероссийской научной конференции. Уфа, 27 июня 2008.
- Сунгатов, Ф. А.: Турбаслинская культура. Уфа, Гилем, 1998.

В. А. Иванов